

SÖDERHAMNS RÅDHUS

Antikvarisk medverkan, åtgärder på balkong, mur, puts och plåt

Rådhuset 1
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2018

Ulrika Olsson

Slutrapport
Avser byggnadsvårdsbidrag och tillstånd enligt Kulturmiljölagen
Lst. Dnr: 1010-2018
1958-2018
Bidragsmottagare och beställare: Söderhamns kommun

SÖDERHAMNS RÅDHUS

Antikvarisk medverkan, åtgärder på balkong, mur, puts och plåt

Söderhamns rådhus
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2018

Rapport 2019:06
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2019

Omslagsbild: Söderhamns rådhus från söder, 2018-11-22. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tekniska och administrativa uppgifter.....	4
Sammanfattning.....	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Karta	5
Lagskydd	6
Historik och beskrivning.....	6
Orsaker till åtgärder	6
Utförda Åtgärder.....	9
Balkong och fasad vid balkong	9
Puts och plåt - prydnadsgavlar	11
Övrig puts.....	13
Stuprör.....	13
Övrigt.....	14
Källor.....	14

Bilaga: Anvisning för åtgärder på balkong, 2018-03-06

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsmuseet Gävleborg Dnr:	588/310
Fastighetsägare:	Söderhamns kommun, Tekniska avdelningen, Jens Wallén
Projekttid:	Mars – november 2018
Besiktningar:	2018-03-01 2018-04-20 2018-11-22
Byggherre:	Tekniska avdelningen, Söderhamns kommun, Jens Wallén
Huvudentreprenör:	HB-Bygg AB, Söderhamn, Jonas Hemlin Box 224 826 25 Söderhamn
Mur- och puts:	Söderhamns Fasadrenoveringar AB Djupvik 985 826 91 Söderhamn
Plåt:	Plåtteknik Söderhamn AB Kungsgatan 59 826 37 Söderhamn
Materialleverantörer:	Engwall o Claesson AB Haga Tegelbruk Maxit Keim

SAMMANFATTNING

Under mars – november 2018 har exteriöra arbeten utförts på Söderhamns rådhus. Skadorna var koncentrerade till prydnadsgavlar och entrén mot söder, inklusive det ovanliggande balkongpartiet. Det var efter den ovanligt snörika vintern 2018 som skadorna uppkom. Framåt senvintern skedde kraftiga väder- och temperaturomslag, vilket medförde frostspängningar i putsen på flera av prydnadsgavlarna. Skadorna som uppkom vid balkongen och entrén mot söder, orsakades av att balkongplattan lutade svagt inåt fasaden.

Beställare var Tekniska avdelningen vid Söderhamns kommun, genom Jens Wallén, Underhållsansvarig projektledare. Beslutet från Länsstyrelsen Gävleborg är daterat 2018-03-12, dnr 1010-2018 och 2018-03-23, dnr 1958-2018. Byggnadsantikvarie Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, anlätades till den antikvariska medverkan. Huvudentreprenör var HB Bygg, Söderhamn, med utförande underentreprenör Söderhamns Fasadrenoveringar AB.

Under projektet besöktes Söderhamns rådhus vid tre tillfällen: 2018-03-01, 2018-04-20 och 2018-11-22.

ANTIKVARISK SLUTBEDÖMNING

Arbetena är väl utförda och i enlighet med Länsstyrelsen Gävleborgs beslut. Läns museet Gävleborg godkänner de utförda arbetena ur antikvarisk aspekt.

KARTA

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan med ortofoto. Söderhamns rådhus är inringat.

LAGSKYDD

Söderhamns rådhus är skyddad som byggnadsminne, (BM 67), enligt Kulturmiljölagens tredje kapitel.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Söderhamns första rådhus uppfördes 1621, och det nuvarande rådhuset är det fjärde i ordningen i Söderhamn. Föregångaren till det nuvarande rådhuset uppfördes efter ritningar signerade Gävles stadsbyggmästare Napoleon (Pole) Runer, 1860. Vid stadsbranden 1876 förstördes stora delar av Söderhamns stad och av rådhuset blev bara murarna kvar. När rådhuset skulle byggas upp igen skedde detta utifrån ritningar signerade slottsarkitekt Ernst Jacobsson. Den tidigare utformningen i nyklassicistisk stil bytte exteriör skrud till holländsk nyrenässans, allt enligt tidens mode. Det nya rådhuset invigdes 1878 och än idag har det samma utformning.

Kring Rådhusorget byggdes efter branden 1876 stadens mest förnäma byggnader, i sten eller reveterade, till skillnad från de flesta andra hus i staden som byggdes i panelklätt trä. Rådhusmiljön var i stort sett utbyggd 1890. Rådhuset med kringliggande byggnader och torg, är byggnadsminne sedan 2000.

ORSAKER TILL ÅTGÄRDER

Vintern 2018 var ovanligt snörik med kraftiga väder- och temperaturomslag från mitten av februari. I höjd med balkongens platta uppstod läckage, vilket både letade sig in i murarna och rann utanpå fasaden. Skador uppstod på tak- och väggytor direkt innanför entrén, men framförallt exteriört på såväl puts som underliggande tegel. Putsskador uppstod också i anslutning till vissa plåtavtäckningar på prydnadsgavlarna. På vissa av dessa ställen var plåtavtäckningarna inte fullgoda.

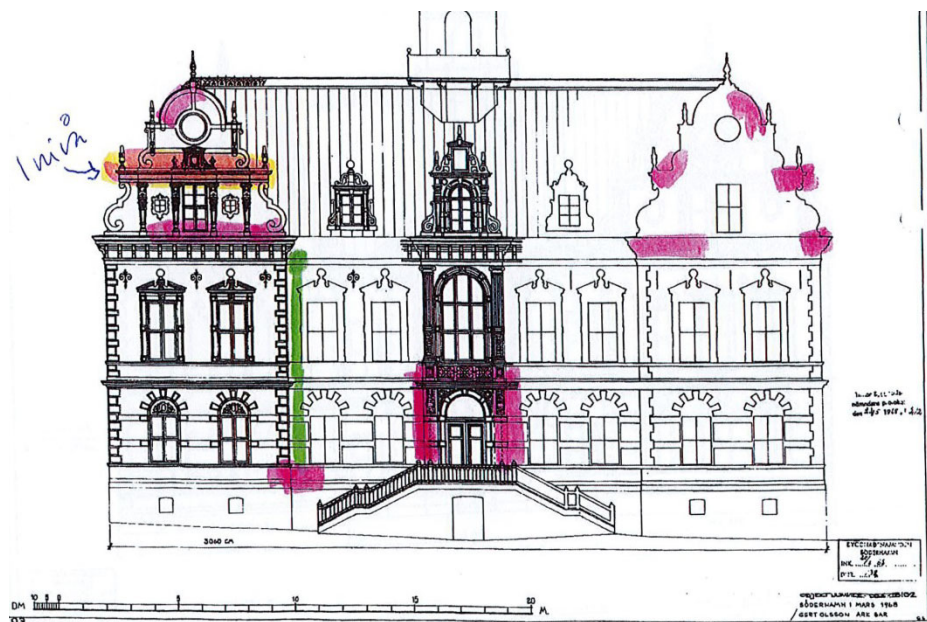
Figur 2 och 3. Exempel på murverks- och putsskador i anslutning till balkongen. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-03-01.

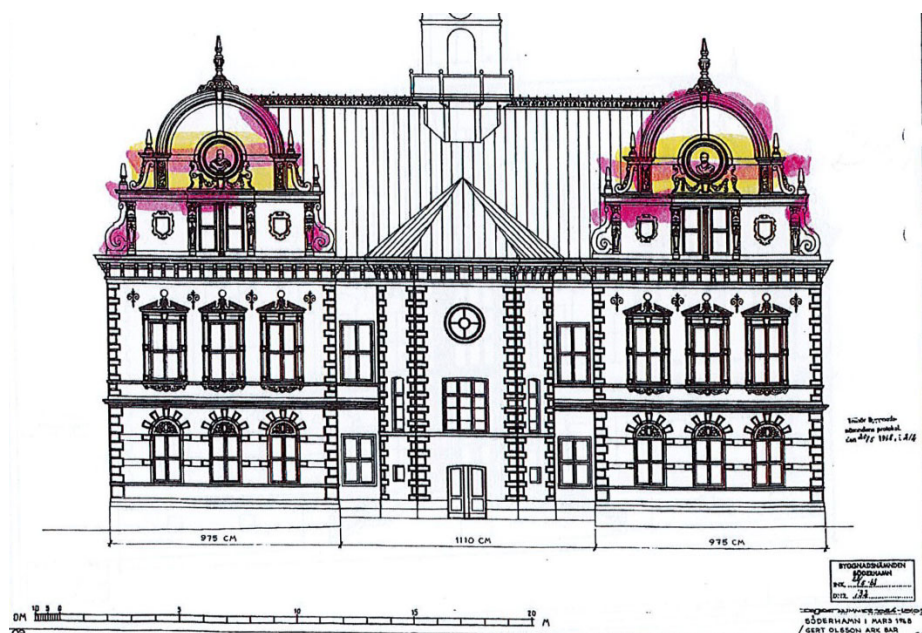
*Figur 4. Exempel på murverks- och putsskador i anslutning till balkongen.
Foto: Ulrika Olsson, Läns museet
Gävleborg, 2018-03-01.*

*Figur 5 och 6. Skador på listverk på den sydvästra prydnadsgaveln. Foto:
Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-04-20.*

Figur 7. Söderhamns rådhus från söder. Skadade delar är markerade i färg. Rosa: puts. Gult: plåt. Grönt: stuprör. Skiss från HB-Bygg AB, våren 2018.

Figur 8. Söderhamns rådhus från norr. Skadade delar är markerade i färg. Rosa: puts. Gult: plåt. Skiss från HB-Bygg AB, våren 2018.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Balkong och fasad vid balkong

Balkongplattan bilades bort så att allt stål blev frilagt. Frostsakat tegel i fasaden bilades ur. Balkongkonstruktionen och den murade byggnadsstommen lämnades att torka ut från mars och in i maj. Byggnadsställningen var inklädd.

Figur 9. Balkongplattan är uppbilad och stål och balkar håller på att friläggas. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-03-01.

Ståldelar över gjutjärnskonstruktionen demonterades så att balkarna kunde blästras rena från korrosion och därefter gjutas i och kring på plats. Därefter återmonterades stålet. De murskador som fanns i höjd med balkonplattan gjöts igen med betong. Skador i puts och tegel i mer synliga lägen, till exempel i höjd med balkonräcke, lagades i med stortegel från Haga Tegelbruk, och putsades därefter.

Figur 10. Ståldelarna är demonterade och skadat murverk är borthugget. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-04-20.

Gjutjärnskonsolerna under balkongen gjöts i med betong, i syfte att stärka upp de rostiga bjälkarna, på vilken balkongen vilar. En ny betongplatta gjöts med betong. Undersidan putsades och målades i likhet med putsade delar i fasaden, det vill säga med hydrauliskt kalkbruk, 3,0/1,0 mm, fabrikat Maxit. Ytan målades Granital silikatfärg från Keim, kulör NCS S1005-Y10R.

Balkongplattans översida behandlades med 2-komponents cementbunden beläggning, STO Crete Betoflex + STO Cryl BF 100. Allt i enlighet med åtgärdsförslag framtaget av HB-Bygg AB, godkänt av Länsstyrelsen Gävleborg.

Träskivorna på balkongdörrarnas nedre delar har bytts ut mot nya träskivor. Dessa målades med linoljefärg, fabrikat Engwall o Claesson AB, kulör S 8505-G80Y - Mörk grå. Mellan trädelar och balkongplatta tillverkades nya plåttäckningar i koppar.

För närmare teknisk information, se bifogad åtgärdsritning, utförd av Byggkonsult B- Haraldsson AB, 2018-03-06.

Figur 11 och 12. Slutbesiktning. En ny balkongplatta är gjuten, skadat mur- och putsverk upplagat. Nya skivor är monterade kring dörrpartiet. Plåttäckningar mot balkongplattan består av kopparplåt. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 13. Huvudentrén med ovanliggande balkongparti vid avslutade arbeten. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Puts och plåt - prydnadsgavlar

Skadade putsytor har huggits rena. Dessa skador fanns på samtliga prydnadsgavlar mot söder och norr. Skador som gick djupare in i murverket har lagats i med tegel från Haga Tegelbruk. På alla prydnadsgavlar, utom den mot sydöst, krävdes att vissa befintliga plåttäckningar över listverk byttes mot nya. Tidigare utförande på plåttäckningar var med uppdragen putskant bakom puts. I det nya utförandet har plåttäckningarna utförts med putskantsuppdrag, men i övrigt i likhet med tidigare, det vill säga med en ankantning på 45 grader.

Skadade putsytor har lagats i med hydrauliskt kalkbruk, 3,0/1,0 mm, fabrikat Maxit. Ytorna har målats i likhet med omkringliggande ytor, Granital silikatfärg från Keim, kulör NCS S1005-Y10R.

Figur 14. Slutbesiktning. Söderhamns rådhus från söder. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 15. Slutbesiktning. Prydnadsgavel mot sydväst. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 16. Slutbesiktning. Prydnadsgavel mot sydöst. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 17. Slutbesiktning. Söderhamns rådhus från norr. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 18. Slutbesiktning. Prydnadsgavel mot nordöst. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 19. Slutbesiktning. Prydnadsgavel mot nordväst. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

Övrig puts

Putsarbeten har utförts vid stupröret närmast väster om huvudentrén, i listpartiet ovanför sockeln. Dessa arbeten är utförda i likhet med ovan beskrivet.

Stuprör

Stupröret närmast väster om huvudentrén, har lagats i med ny del i höjd med mittlist och ner. Den nya delen är i koppar, likt tidigare utförande.

Figur 20. Slutbesiktning. Stupröret närmast väster om huvudentrén mot söder, har bytts ut till nytt kopparrör i höjd med mittlist och ner. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2018-11-22.

ÖVRIGT

Slutbesiktningen skedde från marken, då ställningen redan var demonterad. Balkongen kunde dock besiktas från balkongplan.

KÄLLOR

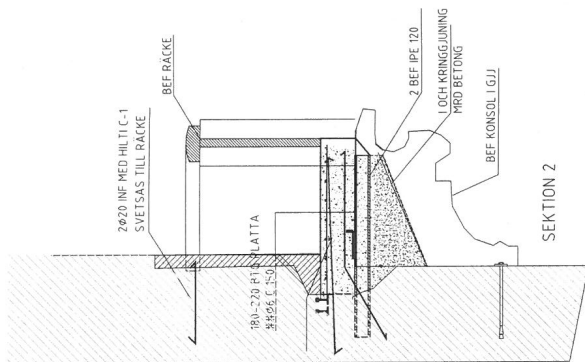
Nylander, Lars (2018), *En vandring genom Söderhamns historia*. Hudiksvall.

Söderhamns kommun (1988), *Söderhamns Rådhus, Kulturhistorisk miljö i modern funktion*. Söderhamn.

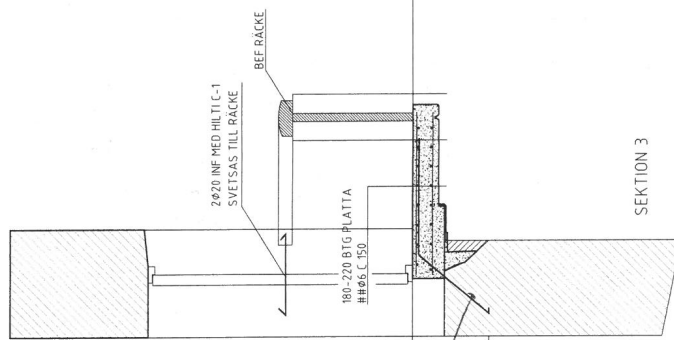
Ärendearkivet, Läns museet Gävleborg

ANVISNINGAR

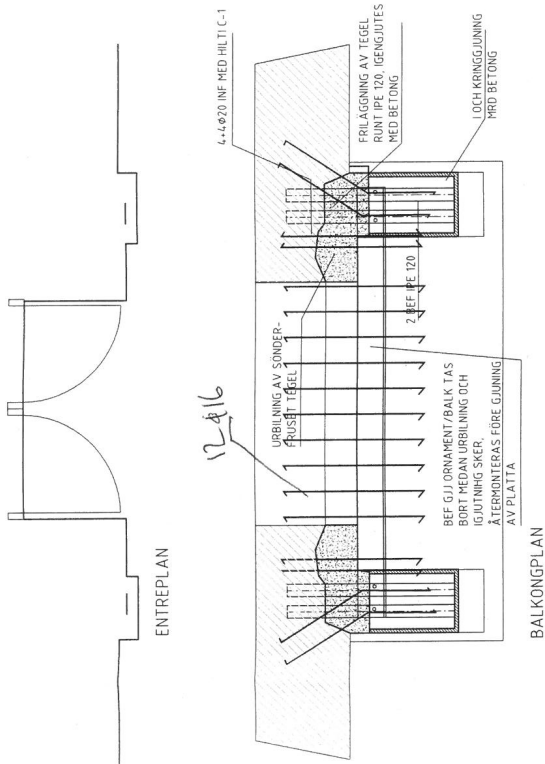
- LIVSLANGSKLASS L50
EPX KLASS XC 2
- ARMERING K 500C-T ϕ 10, ϕ 12, ϕ 16, ϕ 20
BYGLAR ϕ 10 C 300
NAT NK500AB-W
TACKSKIKT MOT MARK 50 MM
ÖVRIGT 30 MM
- SKARVLÄNGDER PÅ ARMERING 40- ϕ
SKARVNING AV ARMERING FÅR BARA SKE MED
1/3 AV ARMPENJEN I SAMMA SNITT
ARMERING SOM INFÄSTS I TEGEL FÖRANKRAS MED
HILT HIT CT-1, SATTDJUP 400 MM
- BETONG C40/50, VCT 0,45
- ALLT SKADAT TREGEN BLÅS BORT,
STÅLBALKAR BLÅS FRAM CA 300 MM
BEF STÅLBALKAR BLÅSTRAS RENA FRÅN ALL
ROST FÖRE GJUTNING
ALL TEGELDÄMM RENGOÖRES FÖRE GJUTNING

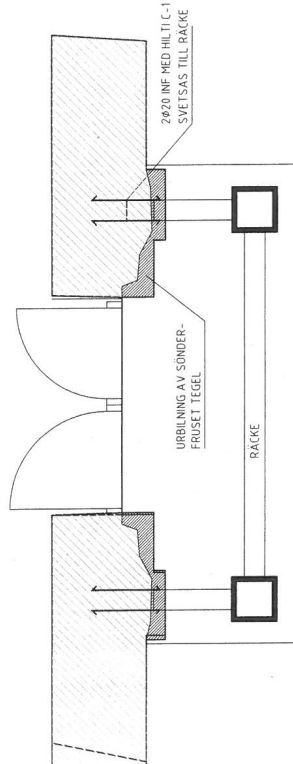
SEKTION 2

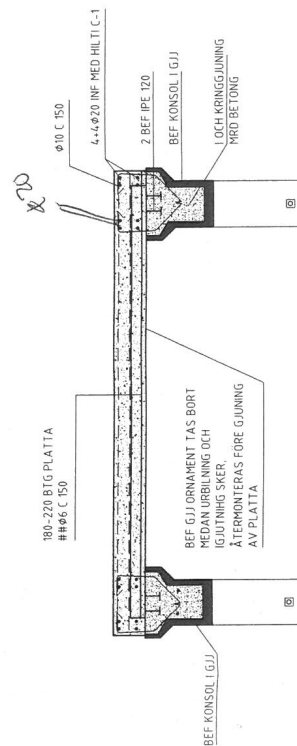
SEKTION 3

BALKONGPLAN

RÄCKESPLAN

SEKTION 1

BYT	ANT	ANFÖRSLAG	ANFÖR	SOON	DATUM
BYGGHANDLING					
RÅDHUSET 1					
SÖDERHAMNS KOMMUN					
BYGGKONSULT B HARALDSSON AB					
För 100 % utförande av projektet för Söderhamns kommun					
Projekt: Rådhuset 1, Söderhamns kommun					
Arkitekt: B. Haraldsson					
Bygghandling: Rådhuset 1, Söderhamns kommun					
Datum: 2018-03-06					
Reparation av balkong					
PLAN					
SEKTION					
SKALA: 1:50					
NUMMER: K 1					

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE